

ΘΕΣΜΙΚΗ ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΟΛΠ: ΧΘΕΣ, ΣΗΜΕΡΑ, ΑΥΡΙΟ¹

Χαρίλαος Ν. Ψαραύτης²

Σε κρίσιμο σταυροδρόμι φαίνεται να βρίσκεται ο ΟΛΠ. Τα κέρδη προ φόρων, από το 24,5% του κύκλου εργασιών το 2001, σταδιακά υποχώρησαν στο 15,5% το 2004. Στον τομέα containers, την ατμομηχανή του ΟΛΠ, ενώ από το 1998 ο Πειραιάς ήταν στη λίστα των 50 πρώτων λιμανιών του κόσμου, το 2004 έπεσε στην 56^η θέση. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία, το 2005 δεν προβλέπεται να είναι καλύτερο.

Από την άλλη πλευρά, αρκετές κουβέντες έχουν ακουστεί από επίσημα χείλη για ένα νέο δυναμικό πλαίσιο χρηματοδότησης λιμενικών έργων μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, για ενδιαφέρον Κινέζων και ίσως και άλλων ξένων για επενδύσεις στα λιμάνια μας, για κατασκευή του Προβλήτα Ι με αυτοχρηματοδότηση, και για επικείμενες θεσμικές αλλαγές στις ΔΕΚΟ. Εν αναμονή λοιπόν πιθανώς σημαντικών εξελίξεων, στο παρόν άρθρο κάνω μια αναδρομή στις θεσμικές αλλαγές του ΟΛΠ την τελευταία δεκαετία, εστιάζόμενος σε σημεία που δεν είναι ευρέως γνωστά.

Η διαδικασία θεσμικής αλλαγής του ΟΛΠ ουσιαστικά ξεκίνησε το φθινόπωρο του 1996, όταν δόθηκε το πράσινο φως για την για τη μετατροπή των ΟΛΠ και ΟΛΘ, μέχρι τότε νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (ΝΠΔΔ), σε ανώνυμες εταιρίες (ΑΕ). Η όλη διαδικασία συνεχίστηκε διερευνητικά το 1997. Πήρε οριστική ώθηση το 1998, όταν η Κυβέρνηση στο πλαίσιο της ΟΝΕ ανέλαβε τη δέσμευση να 'ιδιωτικοποιήσει' μια σειρά από ΔΕΚΟ, μεταξύ των οποίων και οι ΟΛΠ και ΟΛΘ. Και στις αρχές του 1999, ο Ν2688/1999 μετέτρεψε τους ΟΛΠ και ΟΛΘ σε ΑΕ, με ημερομηνία έναρξης λειτουργίας την 1/5/1999.

Το ασφαλιστικό πρόβλημα

Ποιο ήταν άραγε το μεγαλύτερο πρόβλημα που είχε ο ΟΛΠ όταν ήταν ΝΠΔΔ και του οποίου η λύση δρομολογήθηκε με τη μετατροπή του σε ΑΕ; Πιστεύω ακράδαντα ότι αυτό ήταν η υποχρέωση καταβολής συντάξεων και παροχής περίθαλψης!

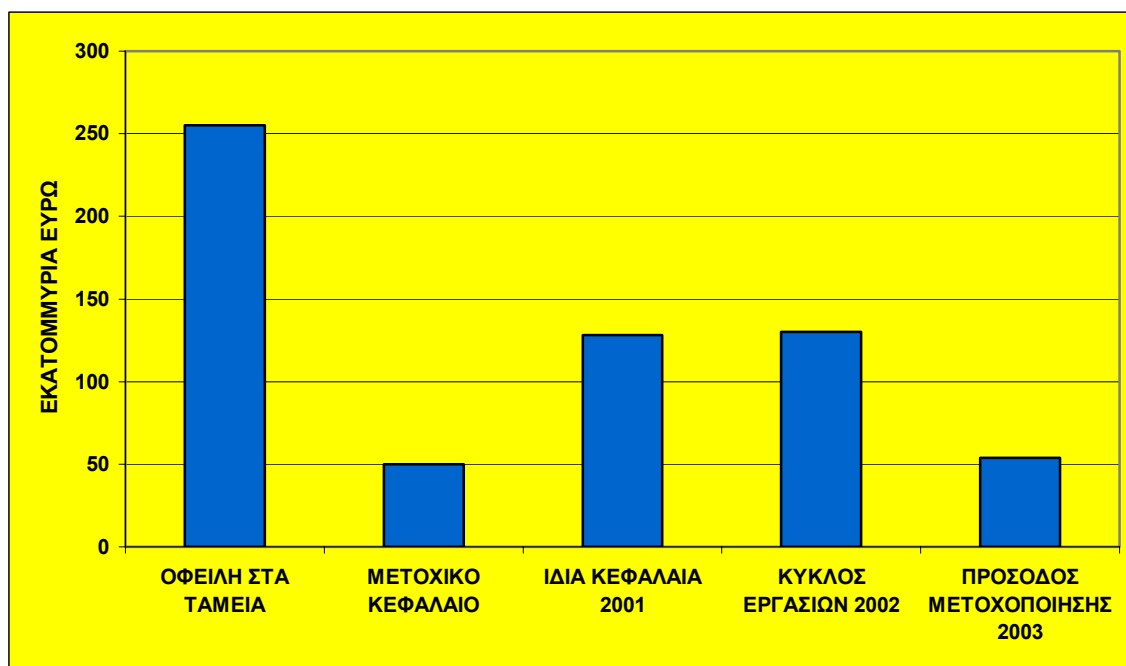
Και όντως, σύμφωνα με το Ν4210/1961 και άλλες συναφείς νομοθετικές ρυθμίσεις, ο ΟΛΠ, μια επιχείρηση το αντικείμενο της οποίας ουδεμία σχέση είχε με κοινωνική ασφάλιση, είχε ορισθεί ως φορέας περίθαλψης των μονίμων υπαλλήλων του, εν ενεργεία και συνταξιούχων, όπως και φορέας κύριας σύνταξης του προσωπικού αυτού. Η εξαίρεση ήταν το προσωπικό με σχέση ιδιωτικού δικαίου, δηλαδή περίπου 700 λιμενεργάτες και άλλοι συμβασιούχοι, που όλοι είχαν κάλυψη από το ΙΚΑ. Οι νομοθετικές αυτές ρυθμίσεις έμειναν ουσιαστικά αμετάβλητες για 38 χρόνια.

Το 1997, οι εν ενεργεία μόνιμοι υπάλληλοι του ΟΛΠ ήταν περίπου 1.300, αλλά οι συνταξιούχοι πρώην υπάλληλοι 1.800! Το ετήσιο έλλειμμα στο ισοζύγιο 'παροχές μείον εισφορές' των πάσης φύσεως ασφαλισμένων του ΟΛΠ ήταν πάνω από 6,7 δις. δρχ, περίπου το 20% του τότε ετήσιου κύκλου εργασιών του λιμανιού. Το ποσό αυτό ήταν μεγαλύτερο από όσα μπορούσε να διαθέσει ο ΟΛΠ από ίδια κεφάλαια για το επενδυτικό του πρόγραμμα, και είχε αυξητικές τάσεις. Το δάνειο των 10 δις. δρχ που συνήψε το 1995 ο ΟΛΠ με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για τη χρηματοδότηση του επενδυτικού του προγράμματος δεν θα χρειαζόταν αν δεν υπήρχε το συνεχές και διαχρονικό βάρος συντάξεων και περίθαλψης. Μακροπρόθεσμα, ήταν σαφές ότι η κατάσταση αυτή δεν ήταν βιώσιμη.

¹ ΝΑΥΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Οκτ. 2005.

² Ο κ. Ψαραύτης είναι Καθηγητής στο ΕΜΠ. Έχει διατελέσει Προϊστάμενος Υπηρεσιών και Διευθύνων Σύμβουλος στον ΟΛΠ από τον Αύγουστο του 1996 ως το Μάρτιο του 2002.

Μετά από διαβουλεύσεις με την Κυβέρνηση και τα ασφαλιστικά ταμεία, ο Ν2688 διόρθωσε την κατάσταση, απαλλάσσοντας από 1/5/1999 τον ΟΛΠ και τον ΟΛΘ (που είχε το ίδιο πρόβλημα) από την υποχρέωση καταβολής συντάξεων και περίθαλψης. Από την ημερομηνία εκείνη και μετά, οι υποχρεώσεις αυτές περιήλθαν στο ΙΚΑ (κύρια σύνταξη), στο ΙΚΑ-ΕΤΕΑΜ (επικουρική) και στο ΤΕΑΠΑΕΛ (περίθαλψη). Όμως, ο Ν2688 όρισε ότι τα ΙΚΑ και ΙΚΑ-ΕΤΕΑΜ θα έπρεπε να αποζημιωθούν για όλους τους υπαλλήλους που είχαν συνταξιοδοτηθεί πριν από 1/5/1999, και ότι αυτό θα γινόταν 'από την πρόσοδο της μετοχοποίησης' των δυο λιμανιών. Η παρούσα αξία της οφειλής του ΟΛΠ στα ταμεία εκτιμήθηκε μετά από αναλογιστική μελέτη στα 87 δις. δραχμές, η 255 εκ. ευρώ (Σχήμα 1).

Σχήμα 1: Η οφειλή του ΟΛΠ στα ασφαλιστικά ταμεία σε σύγκριση με 4 άλλα οικονομικά μεγέθη της εταιρίας.

Αν και κανένα από τα 4 άλλα οικονομικά μεγέθη του Σχήματος 1 δεν ήταν γνωστό όταν έγινε η αναλογιστική μελέτη (1999), σαφής εκτίμηση ήταν ότι 255 εκ. ευρώ θα ήταν πολύ δύσκολο έως αδύνατο να εισπραχθούν ποτέ, οποιοδήποτε σχήμα ιδιωτικοποίησης και εάν προχωρούσε. Επίσης, η διατήρηση ενός τέτοιου βάρους θα απέκλειε κάθε ενδιαφέρον να επενδύσει κάποιος ιδιώτης τα κεφάλαιά του στον ΟΛΠ. Το ίδιο ίσχυε και για τον ΟΛΘ, αλλά σε μικρότερη κλίμακα.

Παρ' όλη την αρχική αβεβαιότητα για το μοντέλο ιδιωτικοποίησης του ΟΛΠ, εξ αρχής το πιο πιθανό σενάριο ήταν η πώληση μετοχών μέσω του ΧΑΑ. Όμως, η πιθανότητα αυτού του σεναρίου δεν εμπόδιζε το ΥΠΕΘΟ να εξετάσει και ορισμένα εναλλακτικά μοντέλα. Έτσι, στο διάστημα 1999-2001 εξετάστηκαν διάφορα μοντέλα αλλά τελικά προκρίθηκε η επιλογή της εισαγωγής ολόκληρης της εταιρίας στο ΧΑΑ με πώληση υφισταμένων μετοχών, δηλαδή η πρόσοδος της μετοχοποίησης θα περιερχόταν στο Ελληνικό Δημόσιο και όχι στον ΟΛΠ. Όμως, το πιεστικό ερώτημα που επανήλθε ήταν, τι θα γινόταν με τα 255 εκ. ευρώ της οφειλής του ΟΛΠ στα ασφαλιστικά ταμεία;

Ραπτικές αλλαγές στο θεσμικό κοστούμι

Η λύση βρέθηκε ενώ η μετοχοποίηση του ΟΛΘ ήταν επί θύραις. Ψηφίστηκε τότε ο Ν2932/2001, ο Νόμος για την απελευθέρωση της ακτοπλοΐας, αλλά στον οποίο προστέθηκαν και πλήθος άλλες ρυθμίσεις, όπως η μετατροπή 10 λιμενικών ταμείων σε ΑΕ, η ίδρυση της Γενικής Γραμματείας Λιμένων, κλπ. Με το Άρθρο 36 ('Κάλυψη ασφαλιστικών δαπανών ΟΛΠ ΑΕ και ΟΛΘ ΑΕ'), τα δυο λιμάνια απαλλάχθηκαν από την υποχρέωση καταβολής στα ασφαλιστικά ταμεία του ως άνω ποσού. Η υποχρέωση αυτή ανελήφθη ρητά από το Ελληνικό Δημόσιο, με την πρόβλεψη ότι θα καλυπτόταν μερικώς από την πρόσοδο της μετοχοποίησης των δυο λιμανιών. Με τη ρύθμιση αυτή (η οποία σημειωτέον είχε εφαρμοσθεί και σε όσα Ευρωπαϊκά λιμάνια είχαν το ίδιο πρόβλημα, όπως Βρέμη, Αμβέρσα, Γένοβα, κλπ) οι ΟΛΠ και ΟΛΘ έκλεισαν οριστικά το ασφαλιστικό πρόβλημα, το οποίο θα τους προκαλούσε τεράστια προβλήματα, και ιδίως στην πορεία μετοχοποίησής τους.

Αλλά για να μην δημιουργούνται εντυπώσεις ότι τα δυο λιμάνια 'έριξαν' το Δημόσιο με τη ρύθμιση αυτή, στο Άρθρο 35 του Ν2932 ('Ρυθμίσεις θεμάτων ΟΛΠ ΑΕ') περιελήφθη και η εξής φαινομενικά αθώα παράγραφος 4: *'Η περίπτωση β της παραγράφου 1 του Αρθρου 5 του Καταστατικού της ΟΛΠ ΑΕ καταργείται'*. Σε απλά Ελληνικά, αυτό σήμαινε ότι στην επικείμενη αποτίμηση της περιουσίας του ΟΛΠ δεν θα λαμβανόταν υπόψη η αξία που απέρρευε από το δικαίωμα χρήσης και εκμετάλλευσης των γηπέδων, κτιρίων, και άλλων εγκαταστάσεων που ανήκαν στο Ελληνικό Δημόσιο και των οποίων το δικαίωμα χρήσης και εκμετάλλευσης είχε αποκλειστικά ο ΟΛΠ. Η προσμέτρηση της αξίας αυτής είχε προβλεφθεί ρητά στο αρχικό Καταστατικό της εταιρίας, σύμφωνα με τον Ν2688. Παράλληλα, οι παράγραφοι 1 και 2 του ίδιου Αρθρου προσδιόρισαν ότι η αποκλειστική αυτή χρήση και εκμετάλλευση εφεξής θα παρεχόταν από το Ελληνικό Δημόσιο στον ΟΛΠ μέσω 40ετούς 'σύμβασης παραχώρησης'.

Στη σύμβαση παραχώρησης θα καταγραφόταν λεπτομερώς οι όροι και οι προϋποθέσεις για την εξάσκηση του δικαιώματος αυτού από τον ΟΛΠ, περιλαμβανομένης και καταβολής ετήσιου τιμήματος, καθώς και η διαδικασία ανάκλησης του δικαιώματος ή άλλες πιθανές κυρώσεις από παράβαση των όρων της σύμβασης από τον ΟΛΠ. Η σύμβαση αυτή τελικά υπεγράφη το Φεβρουάριο του 2002 και ήταν από πλευράς όρων πανομοιότυπη με εκείνη που είχε συνάψει ο ΟΛΘ πριν μπει στο ΧΑΑ το καλοκαίρι του 2001, για τον οποίον είχε γίνει ακριβώς η ίδια ρύθμιση για την αποτίμηση της περιουσίας του.

Σημειωτέον ότι η αξία που σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή δεν κεφαλαιοποιήθηκε υπέρ του ΟΛΠ είχε ήδη εκτιμηθεί αναλυτικά σε μελέτη που παρέλαβε ο ΟΛΠ από ειδικό σύμβουλο που όρισε η Διυπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποιήσεων για να καταγράψει όλη την περιουσία του. Όμως, συνεπεία της ως άνω ρύθμισης, όταν το καλοκαίρι του 2001 η 'Επιτροπή του Αρθρου 9' του ΚΝ2190/1920 αποτίμησε την περιουσιακή κατάσταση της εταιρίας, η αξία αυτή δεν πέρασε στα βιβλία του ΟΛΠ. Η αξία αυτή δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητη, όντας σημαντικά μεγαλύτερη από την ασφαλιστική οφειλή των 255 εκ. ευρώ. Εάν αυτή είχε προσμετρηθεί, όπως προβλεπόταν στο αρχικό Καταστατικό της εταιρίας, η λογιστική αξία του ΟΛΠ θα ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από όση είναι σήμερα. Όμως, η ρύθμιση αυτή κρίθηκε σκόπιμη ώστε πρώτα ο ΟΛΘ και ακόλουθα ο ΟΛΠ να είχαν την κεφαλαιακή απόδοση εκείνη που θα επέτρεπε να εισαχθούν ολόκληρες οι εταιρίες στο ΧΑΑ.

Τελικά όπως ξέρουμε, ο ΟΛΠ μπήκε στο ΧΑΑ το καλοκαίρι του 2003, διαθέτοντας το 25,5% των μετοχών του. Ενώ η δημόσια εγγραφή του ΟΛΘ το 2001 είχε οριακή κάλυψη, η αντίστοιχη του ΟΛΠ υπερκαλύφθηκε 16 φορές, πιστοποιώντας τη μεγάλη ζήτηση της μετοχής του από το επενδυτικό κοινό.

Τι απέγινε όμως η ως άνω αξία που τελικά δεν προσμετρήθηκε υπέρ του ΟΛΠ; Προφανώς δεν χάθηκε. Απλά δεν εμφανίζεται στα βιβλία του ΟΛΠ, όπως επίσης δεν εμφανίζονται τα πάσης φύσεως πάγια που κατασκεύασε μεν ο ΟΛΠ αλλά ανήκουν στο Ελληνικό Δημόσιο

(κτίρια, γήπεδα, προβλήτες, άλλες εγκαταστάσεις). Ο ΟΛΠ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να τα χρησιμοποιεί και να τα εκμεταλλεύεται μέχρι το 2042, σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης παραχώρησης. Όμως, ακόμη και με ιδιώτες να κατέχουν το 25,5% των μετοχών του ΟΛΠ, η ιδιοκτησία των παγίων αυτών παραμένει 100% στο Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο και διατηρεί ακέραιη και την όποια λογιστική αξία του δικαιώματος χρήσης και εκμετάλλευσής τους. Και επειδή η αξία αυτή είναι λίαν σημαντική, θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη εάν στο μέλλον αποφασισθεί να παραχωρηθεί η ακόμη και να πωληθεί μέρος των εγκαταστάσεων του ΟΛΠ σε ιδιώτες.

Ατενίζοντας το μέλλον

Πάγια άποψή μου ήταν και εξακολουθεί να είναι, ότι το να γίνει ο ΟΛΠ περισσότερο ανταγωνιστικός και πιο ποιοτικός στις υπηρεσίες που προσφέρει, δεν θα γίνει ούτε λόγω της μετατροπής του σε ΑΕ ούτε λόγω της εισαγωγής του στο ΧΑΑ. Πέραν αυτών θα πρέπει να λάβουν χώρα και άλλες συμπληρωματικές δράσεις, όπως σε θέματα χρηματοδότησης, στελέχωσης, οργάνωσης, τιμολογίων, προμηθειών και κανονισμών. Όσο διατηρούνται κανονιστικές διατάξεις της δεκαετίας του 1970 (κραυγαλέο παράδειγμα οι συνθέσεις των εργατικών ομάδων), λίγο ενδιαφέρει αν ο ΟΛΠ είναι ΝΠΔΔ ή ΑΕ εισηγμένη στο ΧΑΑ.

Σήμερα υπάρχουν νέες προκλήσεις για τον ΟΛΠ, ίσως σημαντικότερες από εκείνες που αντιμετώπιζε πριν μετατραπεί σε ΑΕ. Έφτασε ίσως η ώρα να γυρίσει σελίδα και να προχωρήσει με μια νέα μετεξέλιξη του θεσμικού του μοντέλου, η οποία θα του επιτρέψει να κινηθεί πιο επιθετικά και να αδράξει δυναμικά τις μεγάλες ευκαιρίες λιμενικής ανάπτυξης στη Μεσόγειο.